

Poklicna matura iz slovenščine

(Velja od spomladanskega roka 2025)

Pisni del izpita

1. izpitna pola

Kandidat razčlenjuje izhodiščno neumetnostno besedilo, tako da določi:

- okoliščine nastanka besedila,
- temo in podteme ter prepozna bistvene podatke,
- namen tvorca,
- vrsto besedila,
- pomenska razmerja v besedilu,
- načine razvijanja teme,
- vlogo in pomen danih besed, povedi oz. delov povedi ali delov besedila
- vlogo nebesednih spremljevalcev pisanja.

Ob prebranem izhodiščnem besedilu in njegovi razčlembi dokazuje:

- poimenovalno zmožnost, tako da:
  - poimenuje prvine stvarnosti s knjižnimi besedami in v besedilu ne ponavlja besed,
  - predstavi pomen besed in besednih zvez in jih smiselno uporabi v novih povedih,
  - predstavi pomen danih blizuzvočnic in jih smiselno uporabi v novih povedih,
  - besedam iz izhodiščnega besedila poišče sopomenko, protipomenko, nadpomenko, podpomenko, besede iz iste besedne družine ali iz istega tematskega polja,
  - zamenja dano opisno besedno zvezo s tvorjenko in obratno,
  - prevzete besede zamenja z domačimi ustrezniciami ter vrednoti vlogo domačih in prevzetih besed,
  - zamenja dane proste besedne zveze s frazemi in obratno ter jih uporabi v novih povedih,
  - iz slovarskega sestavka raznih slovarjev (npr. SSKJ, Slovenski pravopis, Slovenski etimološki slovar, Veliki slovar tujk) zna razbrati določene podatke, ve, kaj pomenijo, in jih zna uporabiti,
  - prepozna poimenovalne napake v izhodiščnem besedilu, jih odpravi in pojasni svoje popravke;
- skladenjsko zmožnost, tako da:
  - predstavi pomen povedi/zvez povedi in pretvarja povedi v skladenjsko preprostejše ali zahtevnejše (npr. strne večstavčno poved v enostavčno, razširi enostavčno poved v večstavčno, združi zvezo povedi v večstavčno poved),
  - sprašuje po danih delih povedi,
  - tvori enostavčne povedi,
  - tvori priredno in podredno zložene povedi,
  - odpravi neustrezno ponavljanje besed v zvezah povedi,
  - v zvezi povedi določi naveznik in poišče njegovo nanašalnico,
  - izrazi isto dejanje v tvornem in trpnem stavku,
  - poroča o prvotnem dogodku (premi govor pretvori v odvisnega ali obratno),
  - prepozna skladenjske napake (npr. napačno pomensko razmerje v povedi ali zvezi povedi, neustrezni naveznik v povedi ali zvezi povedi, napačno razvrščene besede ali dele povedi, napačne oblike besed), jih odpravi in utemelji svoje popravke,
  - tvori skladenjsko pravilne odgovore v povedi in zvezah povedi (krajša besedila) ter pri tem upošteva pomensko, slovnično in aktualnostno razmerje;
- pravorečno zmožnost, tako da:
  - primerja knjižni in neknjižni izgovor besed, besednih zvez ali povedi in zapiše pravilni knjižni izgovor,
  - v pogovoru z izpraševalcem na ustnem izpitu govori čim bolj knjižno;
- pravopisno zmožnost, tako da:
  - prepozna pravopisne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke,

- tvori pravopisno pravilne odgovore;
- slogovno zmožnost, tako da:
  - vrednoti ustreznost besedila, prepozna slogovne napake v njem, jih odpravi in utemelji popravke,
  - prepozna slogovno zaznamovane besede/besedne zveze, jih zamenja z nezaznamovanimi in ovrednoti okoliščine rabe,
  - tvori slogovno ustrezne odgovore,
  - prepozna jezikovno zvrst,
  - presodi in upošteva okoliščine za rabo ustrezne jezikovne zvrsti,
  - priredi isto besedilo za razne naslovnike in pojasni svojo priredbo;
- zmožnost nebesednega sporazumevanja, tako da:
  - v besedilu opazuje nebesedne spremljevalce, prepozna njihovo vlogo ter vrednoti njihovo ustreznost in učinkovitost,
  - med pisanjem/pogovarjanjem smiselno uporablja nebesedne spremljevalce pisanja/govorjenja, vrednoti njihovo ustreznost in učinkovitost;
- metajezikovno zmožnost, tako da:
  - poimenuje vrsto izhodiščnega besedila in to utemelji,
  - po vrednotenju učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti, oblikovanosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila utemelji svoje mnenje,
  - predstavi načela uspešnega enogovornega/dvogovornega sporazumevanja in jih ponazori z zgledi,
  - v besedilu najde s strokovnim izrazom poimenovano jezikovno prvino (npr. samostalnik, tvorjenka), jo ponazori s svojim zgledom in utemelji svoj odgovor,
  - zahtevano jezikovno prvino poimenuje s strokovnim izrazom in predstavi njene pomenske, oblikovne, slogovne, izvirne, tvorbnne in tvarne značilnosti,
  - določi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi,
  - določi stavčno sestavo povedi (število stavkov v povedi in razmerje med njimi, osnovni in dopolnjevalni stavek, vrsto priredja, vrsto odvisnika v podredno zloženi povedi),
  - poimenuje razmerje v zvezi povedi,
  - v povedi/zvezi povedi/besedilu odkrije poimenovalne, skladske, pravorečne, pravopisne, slogovne in oblikovne napake, jih odpravi in utemelji svoje popravke.

Kandidat tvori besedilo dane besedilne vrste, in sicer:

- publicistično besedilo (npr. poročilo, novico, predstavitev osebe, intervju, komentar),
- strokovno besedilo (npr. predstavitev predmeta, predstavitev postopka, navodilo za delo),
- uradni dopis (npr. zahvalo, opravičilo, vabilo, prošnjo, prijavo, pritožbo),
- javno obvestilo, javno vabilo.

Ocenjevanje 1. izpitne pole:

Prepoznavanje okoliščin nastanka izhodiščnega besedila, prepoznavanje namena tvorca besedila, prepoznavanje podatkov in nebesednih prvin v besedilu; poznavanje značilnosti besedilne vrste, poznavanje strokovnih izrazov ter slovničnih in pravopisnih pravil	12–18 točk
Razumevanje vsebine izhodiščnega besedila, določanje teme in podteme oziroma ključnih podatkov, določanje vloge nebesednih prvin, ugotavljanje značilnosti besedilne vrste, razčlenjevanje izhodiščnega besedila (pomensko, pragmatično, besedno-slovnično, metajezikovno in tvarno), razlaganje in utemeljevanje rešitev, preoblikovanje stavkov, povedi ali delov besedila, uporaba strokovnih izrazov ter slovničnih in pravopisnih pravil	30–36 točk
Tvorjenje krajšega neumetnostnega besedila; vrednotenje učinkovitosti, ustreznosti, razumljivosti in jezikovne pravilnosti izhodiščnega besedila ter utemeljevanje svojega mnenja	12–18 točk
SKUPAJ	60 točk (40 %)
V prvi izpitni poli so naloge ovrednotene s 60 točkami. Ocenjevalec izračuna končni dosežek tako, da doseženo število točk deli z 1,5. Skupno število točk za prvo izpitno polo je 40, delež pri izpitu pa je 40 %.	

2. izpitna pola

Kandidat bere odlomek iz umetnostnega besedila in piše vodeno ali samostojno interpretacijo odlomka. Odlomek:

- opredeli glede na književno zvrst/vrsto,
- ga povzame, razlaga odlomek in njegove značilne prvine, npr. teme, motive, književne osebe, književno dogajanje, prostor in čas,
- utemelji problem s primerom iz odlomka,
- povzame ugotovitve,
- presoja problem v odlomku in
- na splošno.

Ocenjevanje 2. izpitne pole:

Znanje in razumevanje besedila	6 točk
Razčlemba in razlaga besedila	6 točk
Predstavitev dejstev in stališč	6 točk
Sinteza in vrednotenje	6 točk
Jezikovna pravilnost in slogovna ustreznost	6 točk
SKUPAJ	30 točk (30 %)

Ustni del izpita

Ustni del izpita poteka pred 3-člansko komisijo. Izpitni listič sestoji iz naslednjih vprašanj:

- 1. Glasno branje literarnega besedila oziroma odlomka literarnega besedila**
- 2. Vodena interpretacija prebranega besedila**
- 3. Aktualizacija besedila ali povezava z jezikovnimi temami**

Ocenjevanje ustnega dela izpita:

Glasno branje (odlomka) literarnega besedila	4 točke
Vodena interpretacija besedila	15 točk
Aktualizacija besedila ali povezava z jezikovnimi temami	5 točk
Kultura dialoga	6 točk
SKUPAJ	30 točk (30 %)

Izpitne vsebine na ustnem delu izpita

Književnost

Besedila

Književnost starega Orienta

Biblija: Prilika o izgubljenem sinu

Antična književnost

Homer: Iliada
ali
Homer: Odiseja

Pojmi, prvine za interpretacijo

Predstavitev in pomen obdobja.

Nastanek in sestava ter kulturni in literarni pomen Biblije. Prilika kot vrsta pripovedi/kratke zgodbe: njene značilnosti in namen.

Predstavitev in pomen obdobja.

Epika. Junaški ep. Mitološka podlaga. Način pripovedovanja in opisovanja: epska širina.

Besedila

Sofoklej: Antigona

Srednjeveška književnost

Pridiga o grehu in pokori
(Brižinski spomeniki II)

Ljudsko slovstvo

Od lepe Vide

Evropska renesansa

Shakespeare: Romeo in Julija

Književnost reformacije, protireformacije in baroka na Slovenskem

Trubar: Proti zidavi cerkva

Svetokriški: Na noviga lejta dan

Razsvetljenstvo na Slovenskem

Linhart: Ta veseli dan ali Matiček se ženi

Evropska romantična književnost

Puškin: Jevgenij Onjegin

ali

Romanje grofiča Harolda

Heine: Lorelaj

Romantična književnost na Slovenskem

Pojmi, prvine za interpretacijo

Dramatika. Mitološka podlaga.
Dramatska dogajalna zgradba.
Tragedija, tragičnost in vzroki tragičnosti. Antično gledališče.

Predstavitev in pomen obdobja.

Brižinski spomeniki. Vsebina in pomen.
Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti, namen.

Motivno-tematske in jezikovno-slogovne značilnosti. Zvrsti in vrste.
Pomen ljudske tradicije.

Epska ljudska pesem: motivi, jezik in slog.

Predstavitev in pomen obdobja.

Renesančna tragedija in vzroki tragičnosti. Dramatska dogajalna zgradba. Renesančno gledališče.

Predstavitev in pomen obdobja.

Protestantske ideje v besedilu. Jezik in slog.

Pridiga kot polliterarna vrsta; njene značilnosti in namen. Baročni slog.

Predstavitev in pomen obdobja.

Začetki slovenskega gledališča.
Komedija, komičnost in vrste komičnosti. Razsvetljenska in prerodna miselnost.

Predstavitev in pomen obdobja.

Romantična književna oseba in njen pogled na življenje. Roman v verzih.

Romantična književna oseba in njen pogled na življenje. Lirsko-epska pesnitev.

Romantični lirski subjekt. Motivi, jezik in slog.

Predstavitev in pomen obdobja.

Besedila

Prešeren: Sonetni venec (1., 7., 8., 15. sonet)

Prešeren: Zdravljica

Prešeren: Krst pri Savici

Evropska realistična in naturalistična književnost

Flaubert: Gospa Bovary

Dostojevski: Zločin in kazen

Ibsen: Strahovi

Književnost med romantiko in realizmom na Slovenskem

Jenko: Tilka
ali

Jurčič: Telečja pečenka

Tavčar: Visoška kronika

ali

Tavčar: Cvetje v jeseni

Aškerc: Mejnik

Književnost evropske moderne

Pojmi, prvine za interpretacijo

Sonet. Zgradba cikla. Teme, motivi in pesniške podobe. Romantične značilnosti.

Zgradba in oblikovanost pesmi. Nacionalna in politična ideja.

Zgradba pesnitve. Povezava z zgodovinskim dogajanjem. Teme, motivi in pesniške podobe. Epske in lirske prvine. Romantične značilnosti.

Predstavitev in pomen obdobja.

Realistični roman. Književna oseba in motivacija za njeno ravnanje. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Psihološki realistični roman. Miselnost in ravnanje glavne književne osebe. Vloga družbenih okoliščin oz. književnega prostora in časa.

Realistično-naturalistična tezna meščanska drama. Odnosi med književnimi osebami in njihove vloge v družinskem in družbenem življenju. Analitična dramska tehnika.

Predstavitev in pomen obdobja.

Začetki slovenske novele. Značajevka oz. obraz. Pripovedovalec ter njegov pogled na književno osebo. Humorne prvine. Romantične in realistične prvine.

Zgodovinski roman. Književna oseba v vlogi pripovedovalca. Psihološka oznaka glavnih književnih oseb; dejavniki, ki vplivajo na njihovo ravnanje.

Povest. Okvirna pripoved. Pripovedovalec, njegov odnos do upovedene resničnosti. Vpliv usode in družbenih razmer na življenje književnih oseb. Romantika in realizem v besedilu.

Balada. Realistični slog. Epske in dramske prvine.

Predstavitev in pomen obdobja.

Besedila

Wilde: Saloma

Književnost slovenske moderne

Kette: Na trgu

Cankar: Hlapci

Cankar: Kostanj posebne sorte

Evropska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Kafka: Preobrazba

Slovenska književnost v prvi polovici 20. stoletja

Kosovel: Ekstaza smrti

Kosovel: Kons 5

Grum: Dogodek v mestu Gogi

Pregelj: Matkova Tina

Voranc: Samorastniki

Pojmi, prvine za interpretacijo

Avtorjeva obdelava biblijske snovi. Dekadenčne in simbolistične prvine. Poetična drama. Pesniške podobe in njihov pomen.

Predstavitev in pomen obdobja.

Podoknica. Impresionistične prvine in simboli. Oblikovanost pesmi. Zvočni učinki.

Zunanja in dogajalna zgradba drame. Teme in motivi. Družbeno-zgodovinsko ozadje. Miselnost književnih oseb in nasprotja med njimi. Satiričnost. Aktualnost.

Črtica. Tema, motivi. Družbeno-zgodovinsko ozadje. Subjektivno pripovedovanje. Simboli.

Predstavitev in pomen obdobja. Literarne smeri.

Motiv preobrazbe in povezava z drugimi motivi v besedilu. Novela, pripovedna groteska. Način pripovedovanja. Modernistične prvine.

Predstavitev in pomen obdobja.

Pesniške podobe in občutje. Ekspresionistične motivno- idejne in jezikovno-slogovne značilnosti. Vizionarska pesem.

Konstrukcija oz. konstruktivistična pesem. Motivi in ideja ter jezik in slog.

Simultano gledališče. Dramska tehnika. Prikaz in problematika dramskih oseb. Ekspresionistične, simbolistične in realistične prvine. Grotesknost.

Novela. Položaj glavne književne osebe v družbenem okolju oz. zgodovinskem trenutku. Ekspresionistične, simbolistične, realistične in baročne prvine.

Socialnorealistična novela. Vpliv družbene razslojenosti na življenje književnih oseb (malih ljudi), njihove lastnosti in simbolični pomen. Epske in dramske prvine. Jezik in slog.

Besedila

Destovnik - Kajuh: Bosa pojdiva

Slovenska književnost v drugi polovici 20. stoletja

Menart: Croquis

Kovič: Južni otok

Zajc: Črni deček

Kosmač: Tantadruj

Zupan: Menuet za kitaro

Smole: Antigona

Jančar: Veliki briljantni valček

Pojmi, prvine za interpretacijo

Prepletanje osebne in družbene (vojne) teme. Motivi, pesniške podobe.

Predstavitev in pomen obdobja.

Intimistična pesem. Tema, motivi, pesniške podobe, jezik in slog.

Pesem kot prispodoba. Tema, motivi. Pesniške podobe in pomen metafor. Zgradba in oblikovanost pesmi.

Tema. Pesniške podobe in simbol ter njihov pomen. Svobodni verz, ritem.

Novela. Pripovedovalčev odnos do glavne književne osebe in do drugih književnih oseb. Eksistencialistične, realistične, simbolistične in fantastične prvine. Barvni in zvočni učinki.

Vojni in avtobiografski roman. Književna oseba kot pripovedovalec in eksistencialistični bivanjski položaj. Zgradba romana in modernistične prvine.

Navezava na Sofoklejevo Antigono. Družbeno- zgodovinsko ozadje in aktualizacija antičnih motivov. Poetična drama z eksistencialističnimi idejnimi prvinami. Pesniške podobe in simbolni pomeni.

Bivanjski položaj dramskih oseb. Moderna groteskna drama z idejnimi prvinami absurda. Prepletanje tragičnosti in ironije ter karikiranje. Metaforičnost in njen pomen.

Jezik

Kandidat ob smiselni povezavi z interpretiranim literarnim besedilom:

- predstavi razne vloge jezika;
- pozna vlogo slovenščine kot maternega/prvega jezika ter utemelji njene prednosti pred drugimi jeziki pri sporazumevanju v osebem, družbenem in poklicnem življenju;
- predstavi vlogo in položaj slovenščine v Republiki Sloveniji, v zamejstvu in izseljenstvu ter v organih Evropske unije;
- predstavi vlogo in položaj slovenščine ter italijanščine in madžarščine na narodnostno mešanih območjih v Republiki Sloveniji;
- našteje jezikovne družine v Evropi in njihove značilne predstavnike ter uvrsti slovenščino v ustrezno družino in poddružino;
- predstavi nastanek in razvoj slovenskega (knjižnega) jezika.

Učbeniki in priročniki za dijake

- Z besedo do besede 1–4 (učbenik in delovni zvezek)
- SLOVENŠČINA – Jezik na poklicni maturi (zbirka nalog)
- SLOVENŠČINA – Jezik na poklicni maturi (razlage in ponazoritve jezikovnih učnih tem)
- SLOVENŠČINA – Književnost na poklicni maturi
- BERILO – Umetnost besede 1–4 (Učbenik za slovenščino)